

ושמע והפר (נדריים עב-עו)

גליון 365

בדרף עב: בעי רמי בר חמא בעל מהו שיפר בלא שמיעה, ושמע אישה דוקא הוא או לאו דוקא הוא. ת"ש דרך תלמידי חכמים עד שלא יצאת בתו מאצלו אומר לה כל נדריים שנדרת בתוך ביתי הרי הן מופריין. והא לא שמע. לכי שמע הוא דמפר. א"כ כי לא שמע למה ליה למימר, הא קמ"ל אורחי' דצורבא מרבנן להדורא, עכ"ל. מבואר שבאופן שלא שמע והפר, צריך לשמוע ולהפר שוב.

ת"ש מסיפא וכן הבעל עד שלא תכנס לרשותו אומר לה. הכא נמי דאמר ליה לכי שמענא. ת"ש האומר לאשתו כל נדריים שתדורי עד שאבא ממקום פלוני הרי הן קיימין לא אמר כלום. הרי הן מופריין רבי אליעזר אומר מופר. והא לא שמע. הכא נמי דאמר לכי שמענא וכו'. וגרס הר"ן הכי נמי לכי שמע. ויש גורסים לכי שמענא. ולפי"ז הביאור הוא דכשישמע תחול הך הפרה הראשונה.

וכן בהמשך הגמ', תא שמע האומר לאפוטרופוס כל נדריים שנודרת אשתי מכאן ועד שאבא ממקום פלוני הפר, והפר לה, יכול יהו מופריין, ת"ל אישה יקימנו ואישה יפרנו דברי רבי יאשיה. אמר לו רבי יונתן מצינו בכל התורה כולה שלוחו של אדם כמותו וכו' והא לא שמיע ליה, הכא נמי דאמר לה לכי שמענא הפר לה. ופירש הר"ן (עג). דאמר ליה לאפוטרופוס כל נדריים שתדור אשתי הפר ותחול הפרתה לכי שמענא. ולכאורה הביאור הוא שההפרה תחול כשישמע.

והנה בראיה מהפרת הבעל כתב הר"ן דכשהאב מפר לפני כניסתה לחופה אינו יכול לומר שההפרה תחול כשישמע כי לאחר החופה כבר תהיה מחוץ לרשותו אבל בארוס דבנישואין עיילי ליה לרשותיה, כיון שהפר כבר האב ובעל נמי צירף להפרה דידיה בהדי הפרה דאב קודם שנישאת, נהי דכי חיילא הפרה דבעל אסתלק ליה אב אפילו הכי מיפר. ואפשר נמי דלכי שמע משעה שהיפר לה הוא דחיילא הפרה דיליה. מבואר בר"ן דלמרות שלא תחול ההפרה עד שישמע ואז כבר תהיה נשואה, בכל זאת מהני מה שהפר יחד עם האב כשהיה ארוס. ודבר זה קשה מאד, איך יתכן שתצטרף ההפרה של הבעל עם ההפרה של האב כשהיא נשואה וכבר יצאה מרשות האב.

וכתב הר"ן דיייתכן שאין ההפרה חלה אח"כ כשישמע אלא כשישמע אח"כ, ההפרה של עכשיו חלה ועכשיו היא ארוסה, ולכן הפרתו מצטרפת עם הפרת האב. והיינו דחלה ההפרה למפרע. גם הרא"ש בפירושו כתב דגבי פלוגתא דר"א ורבנן (אי מצי מפר מראש) משמע דהפרה ראשונה מהניא, ולכן פירש דלכי שמע הוא דמפר לה פירושו לכשישמע תועיל הפרה שהפר כבר. אלא שדקדק מלשון הגמ' שצריך שיאמר לכשאשמע, ובענין אחר לא תועיל ההפרה. אבל כשאומר לכשאשמע הויה הפרה למפרע. וכן בדרף עג. כתב הרא"ש אצל הפרת האפוטרופוס, דאמר ליה לכי שמענא הפר לה, כלומר הפר לה, וכשאשוב ואשמע נדריה תחול הפרתך למפרע. מבואר ברא"ש שאין ההפרה חלה אח"כ אלא השמיעה היא כתנאי בעלמא, וההפרה חלה למפרע משעה שהפר.

והנה בדרף עה. בשיטת ר"א שמפר לפני שנדרה, איבעיא להו בגמ' האם לר"א מיחל חלין ובטלין או דילמא לא חלין כלל. דהיינו, האם ההפרה מתירה לאחר שהנדר חל או שההפרה מונעת שלא יחול כלל. וכתב בשטמ"ק בשם הרי"ף וז"ל צריכים אנו לומר בהכרח דמי ששאל בעיא זו היה פשוט בידו דושמע בעלה לא דוקא. וכי איצטריך, למעט חרש, כדאמרינן לעיל (שהוא אינו בר שמיעה ולכן הוי כאינו ראוי לבילה, ואינו יכול להפר אבל בר שמיעה א"צ לשמוע כדי להפר) דאם איתא, מאי קא מיבעיא ליה, הא על כרחיה מיחל חיילי ובטלי, עכ"ל.

הבין הרי"ף דאם ההפרה בעי שמיעה הרי כשישמע כבר חל הנדר דהא שמע נדר שכבר נדרה, ונמצא שעד ששמע הנדר כבר חל. וא"כ יוצא שלצד דבעינן שמיעה בהכרח דחל ואח"כ התבטל. ואם יש צד שהנדר לא

חל, בהכרח דלא בעינן שמיעה דאז שייך לומר שההפרה מראש מונעת מהנדר לחול. ואז אפשר להסתפק האם ההפרה באמת מונעת מלחול או שהנדר חל ואח"כ מתבטל.

וכתב בשלמי נדרים (בדף עו) דלפי מסקנת הגמ' דלר"א הנדר לא חל הרי מוכרח דלא בעינן שמיעה, וא"כ אפשר לפשוט הספק של הגמ' בדף עב (אי בעינן שמיעה) ממסקנת הסוגיא בדף עו. אך ברא"ש (סי' ה) כתב דבעיא היא ולא איפשיטא. וע"כ למד הרא"ש דלמרות דמסקינן דהנדר לא חל כלל בכל זאת יש ספק האם בעינן שישמע או לא, אתמהה.

אמנם לפי המבואר לעיל ברא"ש ולפי צד אחד בר"ן שברגע ששמע הנדר חלה ההפרה למפרע, הרי יוצא שלמרות ששמע לאחר שנדרה אבל חלות ההפרה היא לפני כן, עוד לפני שנדרה, וא"כ יתכן שההפרה תמנע מהנדר לחול. והיינו דאם סוברים שהשמיעה היא תנאי בעלמא וההפרה חלה למפרע אין הכרח לדברי הרי"ן והשלמי נדרים. והרא"ש לשיטתו, שכתב דהבעיא אם צריך שמיעה לא נפשטה למרות שהוכרע לקמן שלא חל הנדר בהפרה מראש לפי ר"א. יתכן דבעינן שמיעה וישמע כשכבר נדרה אבל היות וההפרה חלה למפרע היא תמנע שהנדר לא יחול כלל.

איברא דבהא דאמרינן שלר"ן בצד אחד ולרא"ש הוי הפרה למפרע, הקשה במנחת שלמה (בדף עב:) דאם השמיעה היא תנאי מוכרח, איך חל למפרע. ועוד דלפי"ז מאי פריך בגמ' שיפר הבעל לכשישמע (ומה מרויח מהפרתו קודם ששמע) הרי רוצה דוקא להפר מעכשיו כדי שלא תיכשל משעת הנדר עד שעת השמיעה. ולכן הכריע דאין זה חל למפרע ממש.

והנה בתוס' רי"ד (בדף עב) כתב וז"ל בעי רמי בר חמא בעל מהו שמפר בלא שמיעה פי' היכא דהפר תחילה בלא שמיעה ואח"כ שמע לא קא מיבעיא דמופרין הן למפרע לכשישמע באותה הפרה, עכ"ל. והוכיח כן מהא דמבואר במשנה לקמן דנחלקו ר"א וחכמים כשקדמה ההפרה לנדר אבל אם קדם הנדר להפרה אע"פ שבשעת ההפרה לא שמע אותו ואמר לה אם נדרת שום נדר אני מפר אותו הרי זה מופר, וכשישמע אינו צריך לחזור ולהפר אלא הוא מופר בהפרה ראשונה.

והנה השתמש התוס' רי"ד בלשון למפרע אבל אין הכרח שחל למפרע אלא דמופר ע"י אותה הפרה ראשונה וא"צ להפר שוב. ולעולם יתכן שהחלות היא רק מהשמיעה.

אמנם בברכת שמואל חזינן דהבין בדברי הרי"ן (לגבי השאלה איך מצטרפת הפרת האב עם הפרת הארוס ששמע לאחר שנשאה) דחל למפרע ממש. דכתב דלר"ן שני מהלכים, א) דחיילא ההפרה לאחר השמיעה, ב) דחיילא ההפרה למפרע. וביאר דנסתפק הרי"ן אם השמיעה היא חלות, והוי כמו חצי הפרה, וא"כ בוודאי מפר על אחר שמיעה ומ"מ מצטרף עם הפרת האב כי עיקר ההפרה היתה כשהיה ארוס או שאין השמיעה אלא תנאי בעלמא ומהני חלות ההפרה ממילא, שאם אכלה הוי היתרא, וע"כ בוודאי ניחא דמקרי הפרה בבת אחת (עם הפרת האב).

ובשיעורי רבי שמואל (בסוף הספר חידושי רבי שמואל, דף עב:) הקשה מדוע בעינן שיאמר לכי שמענא כמו שמבואר בר"ן והרי השמיעה אינה אלא כעין תנאי, ואי שמע אח"כ יחול מעכשיו. ועוד הקשה כמו שהקשה הגרש"ז מאי מק' הגמ' לכי שמע ליפר לה והא אפשר שרוצה שהפרתו תחול למפרע דשמא תעבור על נדרה לפני שיפר אח"כ בשעת שמיעה. ולכן הסיק דאפילו אי חלה למפרע היינו שהנדר כבר מופר עכשיו לזמן שמיעה ואילך אבל לפני שמיעה מיהא אכתי באיסור קאי. חלות ההפרה היתה לענין אותו הזמן ששמע. נמצינו למדים באותו צד בראשונים שלמפרע חלה ההפרה הברכת שמואל למד כפשוטו שחל למפרע. והגרש"ז למד שאותו מעשה הפרה מועיל לאח"כ אבל כל החלות אח"כ. ולפי ר' שמואל יש כבר חלות הפרה מיד לענין אותו זמן של השמיעה.

ולפי הבנת הברכת שמואל אין הכרח לחשבון של הרי"ן, וכנ"ל, ומצי הרא"ש ס"ל דלמרות שנפשט בגמ' שהנדר לא חל כלל לפי ר"א, בכל זאת יתכן דבעינן שמיעה, וע"י השמיעה תחול ההפרה למפרע, ותמנע חלות הנדר. אבל לפי הגרש"ז וגם לפי ר' שמואל אי בעינן שמיעה בהכרח דכבר חל הנדר לפני חלות ההפרה דהא קודם נדרה ורק אח"כ שמע, ונמצא שהנדר כבר חל.